

Tiina Laitinen, Heikki Eeronheimo & Jari Ilmonen

Metsähallituksen vastuulajien tila ja suojelutaso vuonna 2006

Idänkynsimö

Draba cinerea Adams

- Luonnonsuojeluasetus: rauhoitettu
- Luontodirektiivi: liitteiden II ja IV laji
- Uhanalaisuusluokka vuonna 2000: NT, silmälläpidettävä
- **Suojelutason kokonaisarvio vuonna 2006: suotuisa**

Kuva: Riiko Keskinen

Levinneisyysalue ja esiintyminen

Idänkynsimön levinneisyysalueen pinta-ala on yhteensä 878 km². Pinta-ala on määritetty olemassa olevien, toisistaan korkeintaan 50 km:n etäisyydellä sijaitsevien 10x10 km:n esiintymisruutujen muodostamana alueena. Laji on Suomessa keskittynyt suppealle alueelle Pohjois-Kuusamoon ja Etelä-Sallaan Oulangan kansallispuistoon ja sen lähialueille. Idänkynsimöä esiintyy yhteensä seitsemällä 10x10 km-ruudulla, joista kaikista on tuoreita havaintoja vuosilta 1998–2006 (kuva 1).

Lajin levinneisyysalueen kehityssuunta on arvioitu vakaaksi tarkastelujaksolla 1980–2006. Lajin kasvupaikat saattavat olla luonnostaan suhteellisen lyhytaikaisia, ja nykyisellä levinneisyysalueella esiintymien häviäminen ja uusien asuttaminen ovat todennäköisesti tasapainossa. Tuoreimmista inventoinneista vuosilta 2004–2006 on todettu yhdeksän havaintopaikoista hävinneiksi, mutta samoilta 10x10 km:n ruuduilta on myös tuoreita positiivisia havaintoja. Lajin levinneisyys tunnetaan hyvin.

Idänkynsimön levinneisyysalueen tila on arvioitu suotuisaksi. Levinneisyysalue on kohtuullisen pieni, mutta se liittyy Venäjän puoleisiin esiintymiin, eikä siinä ole tapahtunut muutoksia.

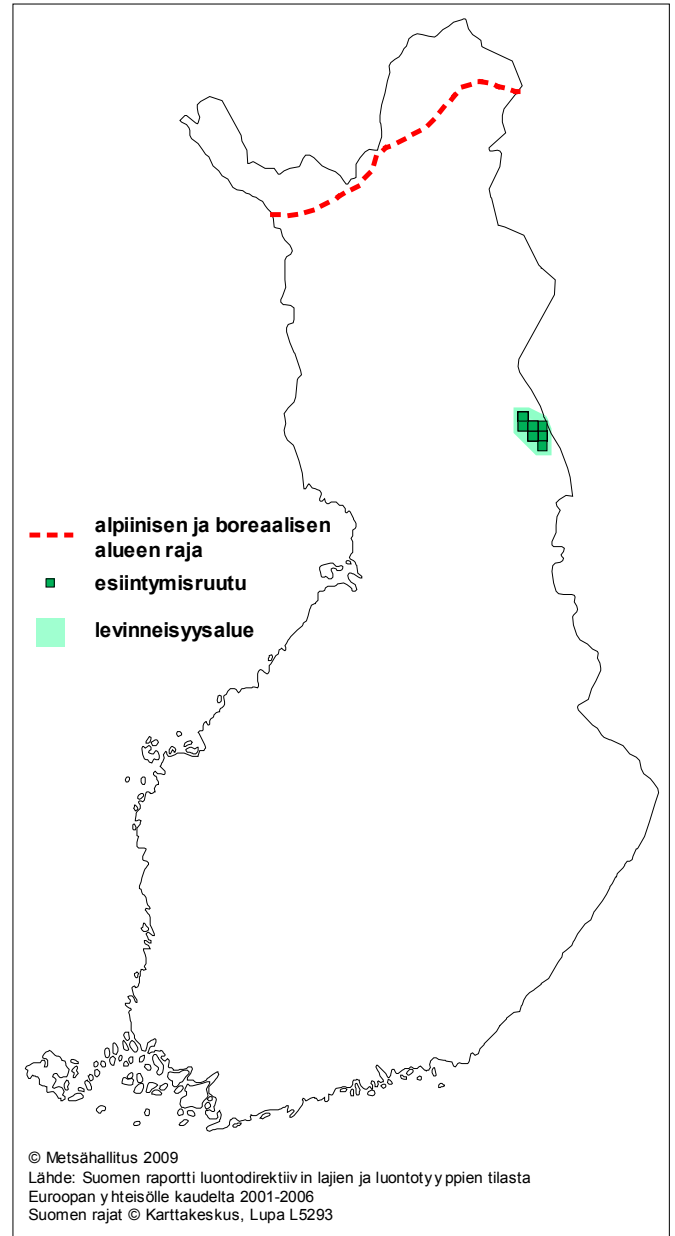
Populaatiokoko

Idänkynsimön populaatiokoon yksikkönä on vuosien 1998–2006 kartoituksissa käytetty yksilöä, vuonna 2005 mätäästä. Mätäällä kuitenkin tarkoitetaan yksilöä, jossa on pääjuuri ja yksi tai useampia ruusukkeita, joten tiedot ovat vertailukelpoisia. Viimeisimmissä kartoituksissa havaintopaikoilta on laskettu yhteensä 2 066 (1–1 030), eli noin 2 100 idänkynsimöyksilöä (taulukko 1). Keskimäärin havaintopaikalla on 57 yksilöä. Havaintotiedoissa ei ole yleensä mainintaa taimista eikä niitä ole etsitty erikseen, joten todennäköisesti lasketut yksilöt ovat taimia vanhempia. Idänkynsimökasvustojen pinta-alaa ei ole arvioitu yhtenäisesti. Idänkynsimöllä on yhteensä 36 olemassa olevaa havaintopaikkaa, jotka sijoittuvat 23:lle 1x1 km:n ruudulle. Lajin populaatiot tunnetaan hyvin.

Idänkynsimön populaation kehityssuunta on arvioitu vakaaksi tarkastelujaksolla 1980–2006. Lajin koko populaation kehityksestä ei ole seurantaa, mutta lajia on seurattu kuudella havaintopaikalla vuosina 2002–2004

Taulukko 1. Idänkynsimön populaatiokoko.

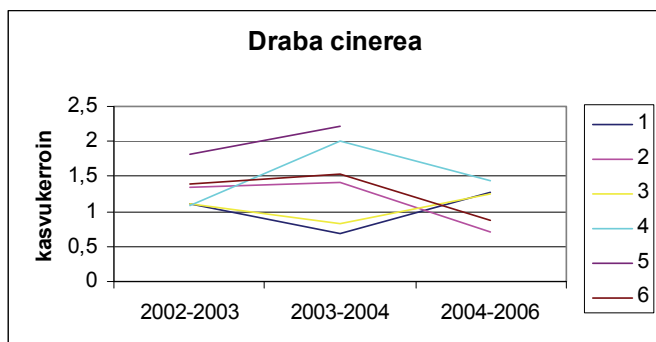
	Suomessa yhteensä	Borealisella alueella	Alpiinisella alueella
Yksilöitä	2 100	2 100	–
Havaintopaikkoja	36	36	–
1x1 km -ruutuja	23	23	–

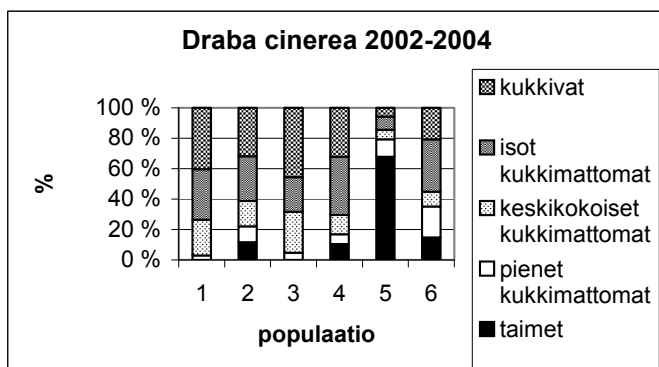
Kuva 1. Idänkynsimön levinneisyys.

ja 2006 (Jäkäläniemi 2006). Populaatioista suurin kasvoi seuranta-ajan, muiden viiden populaation koko vaihteli vuosittain voimakkaasti (-32 % – +100 %) (kuva 2). Populaation koko ei näyttänyt selittävän kasvun määrän vaihteluita. Useimmissa seuratuissa populaatioissa oli eniten ikääntyneitä yksilöitä (kuva 3), mikä ennen pitkää voi johtaa populaation häviämiseen. Häviämisen todennäköisyys riippuu kasvualustan umpeenkasvusta sekä taimille otollisten vuosien esiintymisestä. Seurattujen populaatioiden koko oli kuitenkin keskimäärin kasvava.

Vuosina 2004–2006 löydettiin kahdeksan uutta havaintopaikkaa, joiden keskimääräinen populaatiokoko on 14 yksilöä (kaikkien havaintopaikkojen keskiarvo 57 yksilöä, eli populaatiot lienevät melko nuoria). Kaikkiaan

Kuva 2. Kuuden idänskynsimöpopulaation kasvun vaihtelu vuosina 2002–2006 (Jäkäläniemi 2006). Yli yhden olevat kasvukertoimen arvot osoittavat populaation kasvua ja alle yhden olevat pienentymistä verrattuna aikaisempaan vuoteen.

Kuva 3. Kuuden idänskynsimöpopulaation kehitysluokkajakaumat vuosina 2002–2004 (Jäkäläniemi 2006).

yhdeksän havaintopaikkaa (20 % kaikista tunnetuista esiintymistä) on arvioitu hävinneiksi. Näistä kuusi on paikatiedoiltaan melko epätarkkoja, ja varmasti hävinneitä havaintopaikkoja on vain kolme (8 %). Häviäminen johtunee luontaisista syistä, sillä kasvupaikat ovat luonnontilaisia eikä häviämisen syitä ei ole esitetty.

Idänskynsimön populaation tila on arvioitu suotuisaksi.

Lajin elinympäristöt

Idänskynsimön kasvupaikat ovat jokivarsikallioilla (Savinajoki, Oulankajoki, Kitkajoki ja Kuusinkijoki) yhtä, Kiutajärven rantakalliolla sijaitsevaa lukuun ottamatta. Laji kasvaa kalkkipitoisten, voimakkaasti rapautuvien rantakallioiden paahdeseinämien hyllyillä ja uurteissa, sekä kallioiden aluksien sorakeiloilla ja rapautumapinoilla vähähumuksisella kasvualustalla. Idänskynsimö on riippuvainen kasvupaikkojensa häiriödynamiikasta ja se kärsii kasvillisuuden sulkeutumisesta. Lajille sopivan elinympäristön pinta-alaksi on arvioitu asiantuntija-arviona esiintymätietojen perusteella 0,005 km².

Lajin elinympäristön kehityssuunta on arvioitu vakaaksi tarkastelujaksolla 1980–2006. Sen asuttamat elinympäristöt ovat säilyneet luonnontilaisina vähäistä

kulumista lukuun ottamatta eikä niiden määrässä ole asiantuntija-arvion mukaan tapahtunut muutoksia. Lajille soveliaiden elinympäristöjen määrä levinneisyysalueella on niin ikään vakaa. Idänskynsimön asuttaman elinympäristön määrä tunnetaan kuitenkin vain kohtalaisesti, sillä elinympäristön määrää on arvioitu vain 15 havaintopaikalta (42 %).

Idänskynsimön elinympäristön tila on arvioitu suotuisaksi.

Lajiin vaikuttaneet ja vaikuttavat tekijät sekä tulevaisuuden ennuste

Historiallisia idänskynsimön esiintymiin haitallisesti vaikuttaneita tekijöitä ei ole tiedossa.

Tulevaisuudessa idänskynsimön levinneisyysalue säilyy todennäköisesti vakaana. Muiden lajien taholta tuleva kilpailu lienee ollut ja on edelleen lajin suurin ja luontainen uhkatekijä. Kilpaileviksi lajeiksi on mainittu lampaannata, kataja ja kissankello, myös karikkeen kertyminen haittaa lajin menestymistä. Lisäksi retkeilijöiden ja kalastajien aiheuttama kasvupaikkojen tallaus ja kuluminen ovat paikoin uhkatekijöitä. Osa kasvupaikoista on retkeilyreittien tai kalastajien käyttämien polkujen läheisyydessä. Yhdellä kohteella retkeilyreitti on sittemmin linjattu uudelleen. Retkeilyn lisääntymisen myötä kulutus saattaa lisääntyä nykyisestä. Kuluminen on merkittävä tekijä erityisesti Jyrävänkönkään havaintopaikalla, missä on puolet lajin Suomen populaatiosta. Kasvupaikkojen umpeenkasvu on tällä hetkellä uhkana 11 %:lla havaintopaikoista, ja se on mainittu tulevaisuuden uhkaksi 14 %:lla havaintopaikoista. Umppeenkasvu on luultavasti tallausta merkittävämpi elinympäristön laatua heikentävä tekijä. Keräily on merkitty potentiaaliseksi uhkaksi jälle helposti saavutettavalle tai retkeilyreitit läheisyydessä olevalle kohteelle, mutta käytännössä keräily tuskin on merkittävä uhka. Kansallispuiston säännökset kieltävät kasvien poimimisen.

Idänskynsimön tulevaisuuden ennusteen arvioidaan olevan suotuisa. Lajiin ei kohdistu merkittäviä uhkatekijöitä, sillä kasvupaikat ovat lähes kokonaisuudessaan suojelukohteilla ja luonnontilaisia.

Suojelutilanne ja hoitotoimet

Kaikkiaan 92 % (33 kpl) idänskynsimön havaintopaikoista on suojelualueella tai Natura-alueella (taulukko 2). Lajin kannalta merkittävin on Oulangan Natura-alue, jossa on yhteensä 31 havaintopaikkaa. Lisäksi Ison Vihtamutkan ja Pikku Vihtamutkan havaintopaikat ovat Kuusinkijoen luonnonsuojelualueella.

Lajin kasvupaikoilla ei ole tehty hoitotoimia.

Taulukko 2. Idänkynsimön olemassa olevien havaintopaikkojen jakautuminen suojelualueille, suojeluohjelma-alueille ja niiden ulkopuolelle sekä Metsähallituksen alueille. Lähde: ympäristöhallinnon Eliölajit-tietojärjestelmä 2.1.2007.

Omistaja	Natura	Luonnon-suojelualue	Luonnon-suojeluohjelma	Naturan tuoma lisäys	Suojelu yhteensä	Ei suojeltu	Kaikki yhteensä
Mh	31	30	1	1	31	–	31
muu	–	2	–	–	2	3	5
Yhteensä	31	32	1	1	33	3	36

Suojelu-, hoito- ja tiedonkeruutarve

Idänkynsimöllä on kolme suojelematonta havaintopaikkaa, joista jokaiselle on mainittu tulevaisuuden uhkia. Näiden populaatiokoko on 83 yksilöä (4 % koko populaatiosta), eivätkä ne muodosta merkittävää osaa lajin Suomen populaatiosta. Ainakin Kallioniitynkurun esiintymä olisi kuitenkin syytä suojella. Havaintopaikan populaatiokoko on melko suuri, alueella on laajalti idänkynsimölle sopivaa elinympäristöä, ja alue on lajistollisesti muutenkin arvokas. Lisäksi Kallioniitynkurun alueelta löytyi kesällä 2007 uusi osaesiintymä, joten alueelta on nyt tiedossa kaksi osaesiintymää.

Hoitosuosituksia on mainittu kolmelle havaintopaikalle. Jyräväköngäs on lajin tärkein kasvupaikka Suomessa. Paikalla tulisi selvittää kulutuksen vaikutus populaatioon ja suunnitella mahdollisia korjaavia toimenpiteitä. Kallioniitynkurun ja Niskakosken kasvupaikoille esitettyjen hoitotoimien tarve tulisi arvioida.

Kaikkien havaintopaikkojen seuranta on jatkettava kymmenen vuoden välein. Lisäksi lajin perusbiologiaa on edelleen selvitettävä populaation tulevaisuusarvioiden tarkentamiseksi.

Kirjallisuutta

Jäkäläniemi, A. 1997: Idänkynsimö – finndraba. – Teoksessa: Rytteri, T. & Kettunen T. (toim.), Uhanalaiset kasvimme. Suomen ympäristökeskus ja Kirjayhtymä, Helsinki. S. 135–136.

Jäkäläniemi, A. 2003: Luontodirektiivin putkilokasvien seuranta. Idänkynsimö – *Draba cinerea*. – Raportti. Metsähallitus, Pohjanmaa–Kainuun luontopalvelut, Kuusamo. 5 s.

Jäkäläniemi, A. 2006: *Draba cinerea* (kooste idänkynsimön populaatioseurannasta). – Raportti. Metsähallitus, Pohjanmaan luontopalvelut. 3 s.

Laitinen, T. & Eeronheimo, H. 2007: Lajien suojelutason raportointi EU:lle 2007 & Metsähallituksen vastuulajien tila 2006 -arviointi. Idänkynsimö. – Julkaise-maton raportti (asianumero 4915/41/2007), Metsähallitus, Vantaa, 21.12.2007. 22 s.

Rytteri, T., Rautiainen, V.-P., Kempainen, E. & Alanen, A. 2001: Putkilokasvit. – Teoksessa: Ilmonen, J., Rytteri, T. & Alanen, A. (toim.), Luontodirektiivin kasvit ja selkärangattomat eläimet, Suomen Natura 2000 -ehdotuksen luonnontieteellinen arviointi. Suomen ympäristö 510: 17–71.

Metsähallituksen vastuulajien tilan ja suojelutason arviointi on tehty luontodirektiivin vuosia 2001–2006 koskevan raportoinnin yhteydessä. Suojelutaso ja sen osatekijät (levinneisyysalue, populaatio, lajin elinympäristö, ennuste lajin tulevaisuudesta) arvioitiin luokituksella suotuisa – epäsuotuisa riittämätön – epäsuotuisa huono. Tiina Laitinen ja Heikki Eeronheimo ovat vastanneet arvioinnista. Eija Kempainen ja Katariina Mäkelä ovat osallistuneet arviointiin. Jari Ilmonen on toimittanut tämän lomakkeen arviointimateriaalin pohjalta.

Suomen raportti EU:n komissiolle luontodirektiivin toimeenpanosta kaudelta 2001–2006 on osoitteessa: www.ymparisto.fi > Luonnonsuojelu > Suojeluohjelmat ja ... > Natura 2000 -verkosto > Raportti luontodirektiivin toimeenpanosta Suomessa 2001–2006

Luontodirektiivin raportoinnin laji- ja luontotyypikohtaiset arvioinnit ja niiden yhteenvedot eri luonnonmaantieteellisiltä alueilta kaikissa EU-maissa ovat osoitteessa: <http://biodiversity.eionet.europa.eu/article17>

Suosittelava viittaus: Laitinen, T., Eeronheimo, H. & Ilmonen, J. 2009: Metsähallituksen vastuulajien tila ja suojelutaso vuonna 2006. Idänkynsimö – *Draba cinerea* Adams. – Tietolomake, lajit. Metsähallitus, 4 s. <http://julkaisut.metsa.fi/julkaisut/pdf/luo/idankynsimo_2006.pdf>

Ulkoasu ja taitto Marianne Katainen, kansikuva Riiko Keskinen, kartta Heikki Eeronheimo

© Metsähallitus 2009